
Michał Kokowski

ODKRYCIE GROBU MIKOŁAJA KOPERNIKA:
FAKT MEDIALNY CZY NAUKOWY? _____

Słowa kluczowe: Nikołaj Kopernik, grobowiec w katedrze fromborskiej

Schlüsselwörter: Nikolaus Kopernikus, Grab, Frauenburger Dom

Keywords: Nicolaus Copernicus, the tomb of the cathedral in Frombork

MOTTO₁

„*Propter scandalum evitandum veritas non est omitenda*”.
(*Nie można poniechać prawdy po to, by uniknąć oburzenia.*)

Papież Grzegorz IX (1227–1241), *Decretalium Gregorii papae IX compilationis liber V*, Titulus XLI. *De regulis iuris*, Capitulum III.

MOTTO₂

„*I jakkolwiek wiem, że myśli uczonego są niezależne od sądu ogółu – ponieważ dążeniem uczonego, o ile tylko ludzkiemu rozumowi pozwala na to Bóg, jest szukanie we wszystkich rzeczach prawdy – mimo to jestem zdania, że poglądów zgoła różnych od uznanej prawości należy się wystrzegać. – – Być może znajdą się tacy, co lubią bredzić i mimo zupełnej nieznamomości nauk matematycznych roszcząc sobie przeciw prawo do wypowiedania o nich sądu, na podstawie jakiegoś miejsca w Piśmie św., tłumaczonego źle i wykrętnie odpowiednio do ich zamierzeń, ośmielą się potępiać i prześladować tę moją teorię. O tych jednak zupełnie nie dbam, do tego stopnia, że sąd ich mam nawet w pogardzie jako lekkomyślny*”.

Mikołaj Kopernik, *De revolutionibus* (1543) (tłum. Mieczysława Brożka).MOTTO₃

Francisco de Goya (1797–1798),
„Gdy rozum śpi, budzą się demony”

Źródło: Wikipedia <[http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/0/0f/Goya_-_Caprichos_\(43\)_-_Sleep_of_Reason.jpg/410px-Goya_-_Caprichos_\(43\)_-_Sleep_of_Reason.jpg](http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/0/0f/Goya_-_Caprichos_(43)_-_Sleep_of_Reason.jpg/410px-Goya_-_Caprichos_(43)_-_Sleep_of_Reason.jpg)>

1. Wstęp

W artykule rozważę, czy tzw. odkrycie grobu Mikołaja Kopernika w katedrze fromborskiej w 2005 r. dokonane przez zespół badaczy pod kierownictwem prof. Jerzego Gąssowskiego jest faktem medialnym, czy też faktem naukowym; czy jest to prawdziwe odkrycie, czy tylko rzekome odkrycie; czy jest to dobrze uzasadnione odkrycie, czy źle uzasadnione odkrycie (ale jednak odkrycie) lub też czy jest to źle uzasadnione rzekome odkrycie. Przeanalizuję w tym kontekście punkt widzenia uczonych i punkt widzenia nieprofesjonalistów¹.

W analizach tych wykorzystam parę pojęć: „kontekst odkrycia” i „kontekst uzasadnienia”, wprowadzone przez Hansa Reichenbacha (*Experience and Predictions* (1938)). Ten pierwszy dotyczy aspektów racjonalnych lub irracjonalnych, drugi zaś wyłącznie aspektów racjonalnych².

¹ Odsyłam do bardziej szczegółowych moich opracowań na ten temat – zob. Kokowski 2005a/2007; 2005b/2007b; 2012b; 2012c; Walanus, Kokowski 2012.

² Zob. Kokowski 1996.

2. Powód fascynacji postacią Mikołaja Kopernika w czasach nowożytnych

Choć często się o tym zapomina na co dzień, nasze życie rozgrywa się w czasoprzestrzeni fizyczno-symbolicznej (a nie tylko – fizycznej). Ową czasoprzestrzeń tworzą z jednej strony elementy fizykalne (materialne, zmysłowe), a z drugiej – elementy symboliczne (intelektualne, duchowe, religijne). Wspólnie rozpoznają (odkrywają i współtworzą) ją nauki ścisłe, nauki przyrodnicze, nauki humanistyczne (w szczególności filozofia), religie i ich teologie, etc. W wyniku czego tworzone są kosmologiczno-światopoglądowe wizje świata. W dziejach, analizowanych w dłuższej perspektywie czasowej, ulegają one licznym modyfikacjom; czasami nawet bardzo radykalnym, fundamentalnym.

Jak wiadomo (a raczej, jak powinno być dobrze wiadomo), *De revolutionibus* (1543) Mikołaja Kopernika należy do elitarnej grupy dzieł, które zmieniły wyobrażenia kosmologiczne panujące w kulturze europejskiej od czasów starożytnych po czas renesansu. Dzieło to bowiem zburzyło kosmologię geocentryczną, co było jednym ze źródeł powstania kultury epoki nowożytnej. Z tego to zasadniczego powodu (zarówno ze względów poznawczych, jak i użytkowych) warto dokonywać analiz treści tego dzieła, jego genezy i recepcji oraz życiorysu ich autora³.

Jan Matejko, „Rozmowa Mikołaja Kopernika z Bogiem” (1873) (Muzeum UJ, Kraków, nr inw. 2715; 851/I)

³ Dla tego powodu od lat zajmuję się taką problematyką, por. Kokowski 1996; 2001; 2002; 2004; 2009.

Jednym z wielu tematów dotyczących Mikołaja Kopernika wartych głębszego zainteresowania jest ustalenie konkretnego miejsca pochówku tego wielkiego myśliciela w Bazylice Archikatedralnej Wniebowzięcia NMP i św. Andrzeja we Fromborku⁴.

Tematem tym zajął się w latach 2004–2009 interdyscyplinarny zespół kierowany przez prof. Jerzego Gąssowskiego.

3. Czy tzw. odkrycie grobu Mikołaja Kopernika stało się wydarzeniem medialnym? (Wybrane informacje na temat recepcji poszukiwań grobu Mikołaja Kopernika przez zespół kierowany przez prof. Jerzego Gąssowskiego)

W latach 2004–2005 dzięki środkom masowego przekazu świat obiegła wiadomość o poszukiwaniu grobu Mikołaja Kopernika w Bazylice Archikatedralnej Wniebowzięcia NMP i św. Andrzeja we Fromborku przez zespół prof. Jerzego Gąssowskiego, do którego należeli m.in. mgr Beata Jurkiewicz (archeolog), dr hab. Karol Piasecki, prof. USzcz. (antropolog), pdinsp. mgr Dariusz Zajdel (specjalista antroposkopii) oraz dr Jerzy Sikorski (historyk), który sformułował już w 1973 r. fundamentalną hipotezę o zlokalizowaniu tego grobu przy ołtarzu św. Krzyża (do 1639 r. zwanego ołtarzem św. Wacława)⁵.

Kluczową rolę w rozpropagowaniu uzyskanych wyników odegrała „Międzynarodowa sesja naukowa poświęcona pamięci Mikołaja Kopernika” zorganizowana 3 listopada 2005 r. we wspomnianej bazylice przez Wyższą Szkołę Humanistyczną im. A. Gieysztora w Pułtusku oraz diecezję warmińską. Podczas sesji przedstawiono wyniki badań archeologicznych (ustalenie miejsca pochówku Mikołaja Kopernika), antropologicznych oraz antroposkopijnych (odszukanie niepełnego szkieletu Mikołaja Kopernika wraz z niekompletną czaszką pozbawioną żuchwy) i dokonano uroczystego podpisania „Deklaracji Fromborskiej” (dokumentu postulującego konieczność popularyzowania oraz badania dokonań i biografii Mikołaja Kopernika). Rozpowszechniano też informacje, że perfekcyjnie przeprowadzono badania archeologiczne, antropologiczne i antroposkopijne, i dzięki temu naukowo udowodniono odnalezienie szczątków Mikołaja Kopernika z 97% pewnością. Pewność przyniosłoby odnalezienie szczątków wuja Kopernika, biskupa Watzenrodego lub innych krewnych Kopernika w linii żeńskiej i przeprowadzenie testu mtDNA.

Badania te kontynuowano w latach 2006–2008. Przeprowadzono wtedy badania genealogiczne krewnych Kopernika w linii żeńskiej (prof. dr hab.

⁴ Polecam wirtualną wycieczkę do tej bazyliki, zob. Diecezja Warmińska 2013.

⁵ Zob. np. wybrane publikacje cytowane w Kokowski 2005a/2007a i 2005b/2007b; Sikorski 1973 (II wyd. 1985, III wyd. 1995; IV wyd. 2011).

Krzysztof Mikulski, mgr Joanna Jendrzewska oraz mgr Anna Stachowska). Poszukiwano też grobu biskupa Watzenrodego (prof. dr hab. Jerzy Gąssowski, mgr Beata Jurkiewicz oraz dr Ryszard Cichocki oraz dr hab. Tomasz Węclawowicz, prof. UJPII). Wykonano również analizy DNA (w badaniach uczestniczyły trzy zespoły: prof. dr hab. Wiesław Bogdanowicz, dr Maria Gajewska – Muzeum i Instytut Zoologii PAN, Warszawa; dr Wojciech Branicki, dr Tomasz Kupiec – Pracownia Genetyki Sądowej Instytutu Ekspertyz Sądowych w Krakowie; doc. dr Marié Allen i doktorantka Maria Lembring – Department of Immunology, Genetics and Pathology, Uppsala University; z grupą szwedzką współpracował astronom, dr Göran Henriksson – The Uppsala Astronomical Observatory, który był autorem pomysłu zbadania plam krwi na rzekomym autografie listu Kopernika).

Otrzymano następujące rezultaty: 1) nie odnaleziono grobu biskupa Watzenrodego (ale uzyskano wartościowe wyniki); 2) udało się ustalić krewnych Kopernika w linii żeńskiej tylko do połowy XVIII w. (ale uzyskano bardzo wartościowe wyniki); 3) wykonano analizy DNA niekompletnego szkieletu nr 13/2005: przebadano krąg szyjny, zęby, kość udową (trzy zespoły).

Dodatkowo zespół szwedzki dokonał analiz DNA czterech (z dziesięciu) włosów znalezionych w księdze *Calendarium Romanum magnum* Johanna Stöfflera, z której korzystał Mikołaj Kopernik. Wyniki te zostały ogłoszone 20 listopada 2008 r. w Warszawie na konferencji prasowej Fundacji Kronenberga pt. „Tajemnica grobu Kopernika wyjaśniona”.

Podczas konferencji m.in. prof. Jerzy Gąssowski i prof. Adam Koseski, rektor Wyższej Szkoły Humanistycznej im. A. Gieysztora w Pułtusku, rozpowszechniali informacje, że perfekcyjnie przeprowadzono badania DNA i naukowo udowodniono odnalezienie szczątków Mikołaja Kopernika.

Konferencja ta odniosła ogromny sukces medialny, ogłoszone na niej wyniki cytowano na całym świecie.

Informację, że perfekcyjnie przeprowadzono badania i naukowo udowodniono odnalezienie szczątków Mikołaja Kopernika, uwieczniły trzy filmy: 1) *Tajemnica grobu Kopernika / Copernicus Tomb Mystery* (60 min), scenariusz i reżyseria: Michał Juszcakiewicz (Michał Juszcakiewicz Art's Agency, 2008); 2) *Światowe odkrycie archeologów z Pułtuska. Poznana tajemnica grobu Kopernika* (6 min 13 s), scenariusz i reżyseria: Józef Śniegocki, Paweł Kiela, zdjęcia: Robert Śniegocki (Wyższa Szkoła Humanistyczna im. A. Gieysztora w Pułtusku, 2008); 3) *Misterium cranii Nicolai Copernici* (29 min 12 s), scenariusz i reżyseria: Marcin Stefaniak (Fundacja Bankowa im. Leopolda Kronenberga, 2008) oraz strona internetowa Fundacji Kronenberga przy Citi Handlowy (2008).

W uznaniu zasług zespół prof. Gąssowskiego zdobył trzy nagrody: 1) „Fenomeny Przekroju 2008” tygodnika „Przekrój”; 2) „Przeboje 2008 roku w polskiej nauce” „Rzeczpospolitej”; 3) „Najważniejsze wydarzenia w nauce polskiej w 2008 roku” Serwisu „PAP – Nauka w Polsce”.

Ponadto nagrodę „Mocni Wizerunkiem” (nagroda przyznana w ramach VIII Kongresu Public Relations, Rzeszów, 22–24 kwietnia 2009 r., Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie) uzyskała też sama Fundacja Kronenberga za finansowanie poszukiwania grobu Kopernika i promocję tych badań (22 kwietnia 2009)⁶.

W tym kontekście władze kościelne diecezji toruńskiej i władze samorządowe województwa kujawsko-pomorskiego zorganizowały 19 lutego 2010 r. (w dniu urodzin według kalendarza juliańskiego) tzw. powrót Kopernika do Torunia. Wydarzenie to polegało na sprowadzeniu z Olsztyna do bazyliki katedralnej św. Janów (gdzie Mikołaj Kopernik był ochrzczony) odnalezionych szczątków astronoma i ich publicznej prezentacji.

Plakat uroczystości toruńskich

Źródło: <<http://www.kujawsko-pomorskie.pl/kopernik/foto/plakat.jpg>>

Następnie szczątki Kopernika przetransportowano do olsztyńskiej katedry św. Jakuba, a od 16 marca znajdowały się one na zamku kapituły warmińskiej

⁶ Zob. Fundacja Kronenberga przy Citi Handlowy 2009.

w Olsztynie (obecnie Muzeum Warmii i Mazur). 20–22 maja 2010 r. władze kościelne diecezji warmińskiej i władze samorządowe województwa warmińsko-mazurskiego zorganizowały powtórny pochówek Mikołaj Kopernika. 20 maja, o godz. 18.30, trumna ze szczątkami Mikołaja Kopernika została w sposób uroczysty przeniesiona z zamku do katedry św. Jakuba, gdzie o godz. 19.00 odbyła się msza św.

Sarkofag ze szczątkami Kopernika w bazylice katedralnej w Olsztynie

Źródło: Wikipedia: <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/1/10/KOS_sarkofag_ze_szczątkami_Kopernika.jpg/800px-KOS_sarkofag_ze_szczątkami_Kopernika.jpg>

Następnego dnia kondukt pogrzebowy udał się z Olsztyna do Fromborka, zatrzymując się w Dobrym Mieście, Lidzbarku Warmińskim, Ornece, Pieniężnie i Braniewie. W godzinach wieczornych trumna ze szczątkami dotarła do katedry we Fromborku, gdzie 22 maja odbyły się główne uroczystości powtórnego pochówku. We mszy św. uczestniczyli przedstawiciele rządu, władz wojewódzkich i samorządowych oraz duchowieństwo i mieszkańcy. Uroczystościom przewodniczył nuncjusz apostolski abp Józef Kowalczyk, homilię wygłosił metropolita lubelski abp Józef Życiński⁷.

⁷ Dowiedziałem się 7 IV 2010 r. z serwisu internetowego „PAP – Nauka w Polsce” o planowanym udziale abp. Życińskiego w uroczystościach we Fromborku (znaliśmy się już dużo wcześniej: miałem zaszczyt być jednym z Jego studentów filozofii nauki na Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie i jednym z Jego stypendystów), 8 IV 2010 r. napisałem list elektroniczny do księdza Profesora, zwracając uwagę na naukową problematyczność odkrycia szczątków Kopernika (o tej problematyczności, zob. poniżej) i konieczność szanowania prawdy naukowej w świecie, w którym przekaz informacji zdominowany jest przez popularne media. W odpowiedzi z 9 IV ksiądz Profesor napisał: „Drogi Panie Michale, Dzięki za list. Wiem o złożoności problemu. Sądzę, że nie skomplikuje się on jeszcze bardziej, jeśli w oprawie modlitewnej powiem homilię o potrzebie harmonijnej współpracy Akademii i Kościoła. Serdecznie pozdrawiam, Abp Józef”. Tak też się stało – por. Życiński 2010.

Grób Kopernika w katedrze fromborskiej

Źródło: Wikipedia: <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/8/87/Grabmal_Nikolaus_Kopernikus_Frauenburger_Dom_2010.jpg/450px-Grabmal_Nikolaus_Kopernikus_Frauenburger_Dom_2010.jpg>

20–21 maja kapituła warmińska, Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych UWM w Olsztynie, Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieyszтора w Pułtusku oraz Archiwum Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie zorganizowały w Olsztynie Międzynarodowy Kongres Naukowy z okazji 750-lecia Warmińskiej Kapituły Katedralnej i Powtórnego Pochówku Kanonika Mikołaja Kopernika, podczas którego odbyła się także Sesja Kopernikana, poświęcona głównie kwestiom odkrycia grobu.

„Z okazji badań nad identyfikacją szczątków M. Kopernika, odnowienia Deklaracji Fromborskiej oraz powtórnego pochówku”, Wyższa Szkoła Humanistyczna w Pułtusku ufundowała medale Kopernika (w Kapitulę Medalu byli: prof. Adam Koseski, prof. Jerzy Gąssowski, prof. Owen Gingerich)⁸. Ponadto, od 2012 r. wspomniana uczelnia przyznaje każdego roku w dniu 22 maja (w dniu tzw. powtórnego pochówku Mikołaja Kopernika) Złoty Medal Fromborski za rozwój i promocję myśli kopernikańskiej. Pierwszy taki medal otrzymał w 2012 r. astronom, prof. Aleksander Wolszczan, a drugi w 2013 r. zespół z Politechniki Biało-

⁸ Według mojej wiedzy, przyznano co najmniej 102 takie medale (wątek ten podejmę poniżej w podrozdziale 4).

stockiej za konstrukcję łazika marsjańskiego Hyperion i zwycięstwo w University Rover Challenge⁹.

Konkluzja powyższych rozważań może być tylko jedna: poszukiwania grobu Mikołaja Kopernika okazały się wielkim sukcesem medialnym!

Pozostaje zatem przejść do następnego punktu rozważań.

4. Czy tzw. odkrycie grobu Mikołaja Kopernika jest faktem naukowym, czy tylko faktem medialnym?

Powyższe pytanie nurtuje mnie od końca października 2005 r., kiedy to władze Polskiej Akademii Umiejętności poprosiły mnie, abym reprezentował tę instytucję podczas konferencji we Fromborku, podczas której podpisana miała być tzw. Deklaracja Fromborska.

Poszukując odpowiedzi na powyższe pytanie, jako pierwszy opublikowałem kilka naukowych tekstów na ten temat (30 października 2005/2007a i 22 grudnia 2005/2007b), wygłosiłem dwa referaty (w 2009 i 2010 r.), zorganizowałem międzynarodową konferencję naukową w 2010 r. oraz byłem redaktorem naukowym tomu recenzowanych tekstów pokonferencyjnych, który ukazał się w 2012 r.¹⁰

Aktualne poszukiwania grobu Kopernika: Wątpliwości, Problemy i Perspektywy
(©2005–2013)

Strona internetowa Michała Kokowskiego

Źródło: <http://www.cyfronet.krakow.pl/~n1kokows/poszukiwania_pl.html>

⁹ Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztora w Pułtusku 2012; 2013.

¹⁰ Zob. pierwsze krytyczne opracowanie tego tematu w literaturze: Kokowski 2005–2013; 2005a/2007; 2005b/2007 oraz 2009; 2010a; 2010b; 2012a (red.); 2012b; 2012c; 2012d.

Recenzowana monografia zbiorowa: *Tajemnica grobu Mikołaja Kopernika. Dialog ekspertów* (Kraków, 22–23 luty 2010 roku), pod red. M. Kokowskiego, Kraków: Polska Akademia Umiejętności, Centrum Kopernika Badań Interdyscyplinarnych.

Przede wszystkim, aby rozwaźnie odpowiedzieć na tak sformułowane pytanie, należy najpierw odróżnić pojęcia „fakt naukowy” i „fakt medialny”. Otóż przez fakt naukowy rozumiemy zdarzenie lub proces o treści empirycznej, potwierdzone(-y) metodą empiryczną, tzn. uznaną metodą detekcyjno-pomiarową lub metodą historyczną, a przez fakt medialny – zdarzenie lub proces o treści empirycznej, który został uznany przez media za fakt empiryczny. Stąd też fakt medialny może być zwykłym zmyśleniem, fikcją dziennikarską, ale może też być faktem empirycznym; należy to zawsze sprawdzić w metodyczny sposób, nawiązując do istniejącej wiedzy i praktyki badawczej.

W artykule, korzystając m.in. z pary pojęć „kontekst odkrycia” i „kontekst uzasadnienia” (Reichenbach 1938), przedstawię syntetyczną ocenę tzw. odkrycia grobu Mikołaja Kopernika i rozważę, czy owo odkrycie jest faktem tylko medialnym, czy również faktem naukowym. Jak wiadomo, „kontekst odkrycia”, który opisuje okoliczności odkrycia, może zawierać zarówno elementy racjonalne, jak i elementy irracjonalne. Natomiast „kontekst uzasadnienia” zawierać może wyłącznie elementy racjonalne i to tak uporządkowane, aby w racjonalny sposób dowieść słuszności głoszonych tez.

4.1. Kontekst tzw. odkrycia grobu Mikołaja Kopernika

Aspekt racjonalny „kontekstu odkrycia” grobu Mikołaja Kopernika wyznaczają m.in.: 1) hipoteza J. Sikorskiego (z 1973 r.) o lokalizacji grobu Mikołaja Kopernika, 2) część wiedzy archeologicznej, 3) część wiedzy antropologicznej; natomiast aspekt irracjonalny określają m.in.: 1) wiedza potoczna na temat M. Kopernika, jego portretów oraz epoki, w jakiej żył itp. (abstrahowanie od dorobku specjalistów tej problematyki – rozważę to zagadnienie w dalszej części artykułu), 2) tzw. psychometria archeologiczna (zajmująca się wykorzystaniem paranaukowych technik psychometrii do badań archeologicznych).

Szczególnie ciekawe jest wykorzystanie owej psychometrii archeologicznej w poszukiwaniu grobu Mikołaja Kopernika. Otóż okazuje się, że prof. Gąssowski korzystał w tych poszukiwaniach z pomocy pana Zbigniewa Nowaka, bioenergoterapeuty, biegłego sądowego bioenergoterapii, autora programów telewizyjnych poświęconych tej dziedzinie, medium psychometrycznego i zarazem eksperta psychometrii, za co wspomniany specjalista otrzymał Medal Mikołaja Kopernika (certyfikat nr 102, sygnowany przez prof. Adama Koseskiego, prof. Owena Gingericha oraz prof. Jerzego Gąssowskiego)¹¹. Zob. poniższe ilustracje:

Zbigniew Nowak, „Cenne odznaczenie” (29 listopada 2010)

Zródło: <<http://www.nowak.pl/files/image/KOPERNIKrewers.jpg>>

¹¹ Na link do strony p. Z. Nowaka natrafiłem dzięki lekturze Postów o poszukiwaniu grobu Kopernika, opublikowanych na „Forum archeologii zawodowej – archeologia.org.pl”. Zamieściła go 19 VIII 2012 r. osoba o identyfikatorze „Smilodon populator”.

Zbigniew Nowak, „Cenne odznaczenie” (29 listopada 2010)

Zródło: <<http://www.nowak.pl/files/image/KOPERNIKawers.jpg>>

Warto w tym kontekście obszernie zacytować wspomnianego eksperta, który dokładnie wyjaśnia, dlaczego otrzymał Medal Kopernika:

„Cenne odznaczenie”

Prawdopodobieństwo, nie pewność.

Poszukiwania [grobu Mikołaja Kopernika – M.K.] trwały już od 250 lat i jak do tej pory nikomu się to nie udało. Profesora Gąssowskiego znam od wielu lat i jesteśmy przyjaciółmi. Łączy nas bardzo wiele wspólnych spraw i przedsięwzięć. Kilkanaście lat temu powstała książka »Ocean czasu«¹². W tym roku nagraliśmy ją na płytę. Wielokrotnie podczas naszych spotkań dyskutowaliśmy o rozmaitych sprawach i problemach, radząc i rozwiązując je wspólnie.

Propozycja Biskupa Warmińskiego wzbudziła poważne wątpliwości, co do jej przyjęcia. [Jerzy Gąssowski – M.K.] Przyjechał więc do mnie, prawdopodobnie mając w pamięci nasze doświadczenia z psychometrii archeologicznej[,] rozłożył plan katedry we Fromborku i zapytał, gdzie wg mnie leży Kopernik. Po chwili namysłu wskazałem [-] szukając charakterystycznej dla Kopernika częstotliwości

¹² Prof. Gąssowski był redaktorem naukowym i autorem komentarza do książki pana Z. Nowaka pt. *Ocean czasu. Śladami Ossowieckiego. Eksperymenty z psychometrii archeologicznej*, zob. Nowak 1997. O istnieniu tej pracy dowiedziałem się dzięki lekturze znanego mi od 2010 r. artykułu Arkadiusza Sołtysiaka, który ukazał się w monografii zbiorowej, której byłem redaktorem, zob. Sołtysiak 2012, s. 31.

pracy jego organizmu [-] kilka możliwych miejsc, między innymi ołtarz, przy którym – jak stwierdził Jerzy – Kopernik jako kanonik odprawiał mszę [Kopernik nie był księdzem, toteż nie mógł odprawiać mszy – M.K.].

Profesor zadał mi pytanie, czy według mnie uda mu się znaleźć prochy Kopernika? Opierając się na mojej diagnostyce, zgodnej jak się okazało ze wstępnym rozpoznaniem profesora, o czym nie wiedziałem, odpowiedziałem twierdząco.

Podjmując decyzję[.], nikt nigdy nie jest w stanie przewidzieć ze stu-procentową pewnością, że jest słuszna, a wszystko powiedzie się, czy rozwiąże w sposób zgodny z oczekiwaniami.

Dzisiaj pan profesor jako członek Kapituły Orderu Kopernika uroczycie wręczył mi medal wraz z certyfikatem[,] oświadczając, że moją zasługą w odkryciu grobu Kopernika była pomoc w podjęciu przez niego ostatecznej decyzji przeprowadzenia wykopalisk” (Nowak 2010; kursywa – M.K.).

Jako absolwent Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie (kierunek filozofia) przypomnę w tym kontekście, że duchowni katolicy (do wyjątków należy np. ks. prof. dr hab. Pyziak, arcybiskup lubelski, senior), a zwłaszcza teologowie katolicy odnoszą się z bardzo dużą rezerwą do radiestezji, retrognicji i jasnowidztwa (czego szczególnym przypadkiem jest wspomniana psychometria archeologiczna), traktując je jako możliwe przejawy działania Szatana...¹³

Jako fizyk i metodolog nauk ścisłych dodam zaś, że wspomniane dyscypliny nie cieszą się też uznaniem naukowców – empiryków. Powód jest prosty: specjaliści radiestezji, retrognicji oraz jasnowidztwa nie potrafią zdobyć ufundowanych specjalnie dla nich nagród, w tym np. ufundowanej w 1996 r. nagrody James Randi Educational Foundation o wartości 1 mln \$ za przedstawienie obiektywnego dowodu jakiegokolwiek paranormalnego zjawiska w warunkach uzgodnionych wcześniej przez obie strony i przy udziale osób niezależnych od tej fundacji¹⁴.

Dlatego (z powodu zasadniczych braków empirycznych) traktuję radiestezję, retrognicję oraz jasnowidztwo (w tym psychometrię archeologiczną) za paranauki¹⁵. Dziwi mnie więc stosowanie takich metod w badaniach archeologicznych, a nawet choćby tylko odwoływanie się do nich w samym kontekście tzw. odkrycia grobu Mikołaja Kopernika.

¹³ Por. *Katechizm Kościoła katolickiego* 1994, ss. 486–487 nr 2115–2117; Zwoliński 1997b/2008; Kisz-kowski 2006.

¹⁴ Por. Wróblewski 1987 ss. 155–158, 172–176, 192–195; 1991; James Randi Educational Foundation Staff 2013; Wikipedia 2013a; Wikipedia 2013b.

¹⁵ Dodam, że w kontekście badań kopernikowskich tego rodzaju próby zastosowania technik paranormalnych podjął już dawno temu Jeremi Wasiutyński, organizując w latach 1935–1936 specjalne spotkania z „sensytywem psychometrycznym” Stanisławem Ossowieckim. Ów „sensytyw”, dotknąwszy ksiąg należących do Kopernika, miał ponoć dar mentalnego przemieszczania się do czasów epoki wielkiego astronoma. Relacje z tych czasoprzestrzennych ekspedycji podaje Wasiutyński, zob. Wasiutyński 2007, ss. 97–99 przyp. 46, ss. 193–195 przyp. 120, ss. 432–434 przyp. 60. Dla znawców badań kopernikowskich owe relacje brzmią absurdalnie i groteskowo.

4.2. Kontekst uzasadnienia odkrycia grobu Mikołaja Kopernika

Struktura uzasadnienia tego odkrycia jest następująca: Jeśli spełnione są dostatecznie silne przesłanki p1, p2, ..., to teza o odkryciu grobu Mikołaja Kopernika jest uzasadniona.

4.2.1. Pierwsza faza badań w latach 2004–2005, tj. badania historyczne, archeologiczne oraz antropologiczno-antroposkopijne

Według autorów poszukiwań grobu Mikołaja Kopernika za odkryciem tego grobu i szczątków astronoma w pierwszej fazie badań przemawiają niezbitte, spójne argumenty naukowe przeróżnej natury, m.in.: 1) szczegółowa lektura źródeł historycznych (dokonana przez Jerzego Sikorskiego doprowadziła do sformułowania tezy o jednoznacznym powiązaniu kanonikatu, opieki nad konkretnym ołtarzem oraz miejsca pochówku przy takim ołtarzu w Bazylice Archikatedralnej); 2) wyniki badań archeologicznych i antropologiczno-antroposkopijnych; 3) porównanie czaszki 13/05 z portretami Mikołaja Kopernika oraz 4) porównanie rekonstrukcji przyżyciowej twarzy czaszki 13/05 z portretami Mikołaja Kopernika.

Kluczowym argumentem, który przemawiał za tą identyfikacją, była – w opinii autorów tych poszukiwań (w szczególności Jerzego Gąssowskiego i Karola Piaseckiego) – (P1) „pełna zgodność cech anatomicznych”, „uderzające podobieństwo” rekonstrukcji przyżyciowej twarzy czaszki nr 13/2005 i (rzekomego) autoportretu przechowywanego w Muzeum Okręgowym w Toruniu, a nawet (P2) wszystkich podobizn Kopernika (Piasecki / Szczepkowska 2005). Stąd takie oto wypowiedzi badaczy: „Mała blizna ostatecznie rozwiązała wątpliwości” (Gąssowski 2005; Gąssowski 2006, s. 12; Gąssowski, Jurkiewicz 2006). „Szrama na czaszce jest artefaktem” (Piasecki / Szczepkowska 2005). „Najważniejszymi cechami, które ostatecznie umożliwiły identyfikację czaszki z grobu 13/2005, jako czaszki Mikołaja Kopernika były zmiany wywołane stosunkowo wczesnym (we wczesnym dzieciństwie) złamaniem nosa. – – dalszy wzrost czaszki spowodował jej wyraźną asymetrię. – – Porównanie otrzymanego wizerunku z portretami Mikołaja Kopernika wykazało uderzającą zgodność w przedstawieniu tych właśnie istotnych cech osobowych” (Piasecki 2010, s. 72).

W tym kontekście, na podstawie przeprowadzonych analiz historycznych, archeologicznych, antropologicznych oraz antroposkopijnych, Jerzy Gąssowski

sformułował tezę o zidentyfikowaniu grobu Mikołaja Kopernika z 97% prawdopodobieństwem. Z kolei Jerzy Sikorski już przed faktem uznania odkrycia grobu z rzekomo „97% prawdopodobieństwem” głosił tezę, że „był w 100% pewny, że to muszą być szczątki Kopernika” (zob. Sikorski / Bełza 2008; Sikorski / Czartoryski-Sziler 2010), gdyż do wniosku tego prowadziła już sama analiza źródeł historycznych.

4.2.2. Zastrzeżenia autora

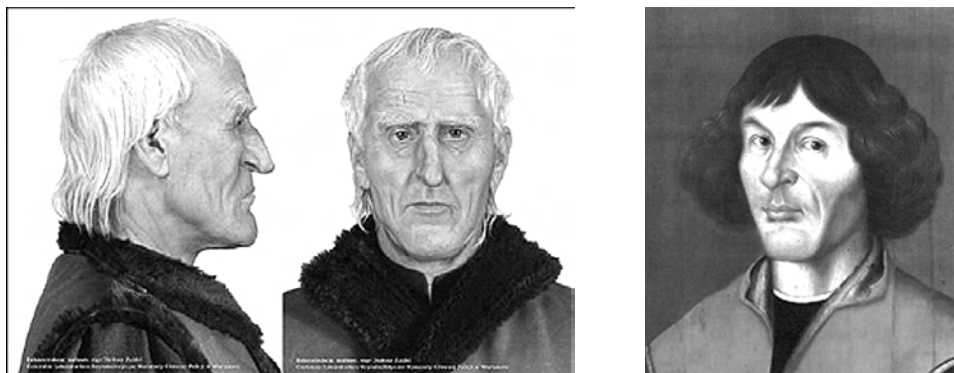
1. Sformułowana przez prof. Jerzego Gąssowskiego teza o odkryciu grobu Mikołaja Kopernika z 97% prawdopodobieństwem jest bezpodstawna z fizyczno-matematycznego punktu widzenia.

2. Nie jest prawdziwa mocna teza J. Sikorskiego o jednoznacznym powiązaniu kanonikatu, opieki nad konkretnym ołtarzem oraz miejsca pochówku przy takim ołtarzu. Dowiodły tego już same badania archeologiczne: przy ołtarzu św. Krzyża (do 1639 r. zwanego ołtarzem św. Wacława) odnaleziono szczątki kanonika Andrzeja Gąsiorowskiego (1694–1767), który opiekował się ołtarzem św. Anny (do 1639 r. zwanym ołtarzem św. Pawła), a ponadto szczątki dziecka i młodej kobiety. Co za tym idzie, z metodologicznego punktu widzenia 100% pewność Jerzego Sikorskiego, że ujawnione szczątki muszą być szczątkami Mikołaja Kopernika, była wyrazem jego wiary w ten fakt.

3. Wykonując rekonstrukcję przyżyciową czaszki osobnika 13/05 (około 70 lat), przywiązano niewystarczającą wagę do problematyki teorii błędów pomiarowych (np. rozmycia skal Gierasimowa).

4. Wykonano tylko jedną rekonstrukcję przyżyciową czaszki 13/05. By zwiększyć stopień wiarygodności otrzymanych już rezultatów, należałoby powierzyć wykonanie takich rekonstrukcji różnym niezależnym laboratoriom pomiarowym, które pod względem dokładności pomiarowej nie ustępują Centralnemu Laboratorium Kryminalistycznemu Komendy Głównej Policji.

5. Porównanie wykonanej rekonstrukcji (osobnika w wieku około 70 lat) z wizerunkiem Kopernika z tzw. portretu toruńskiego (w wieku około 35–40) ma charakter tylko jakościowy, wizualny, a nie ilościowy (matematyczny). Tego typu porównanie może być skażone dużą dozą subiektywności, tym bardziej że nie przeprowadzono odmłodzenia twarzy (osobnika 13/05). Do porównań tych powinno się stosować metodę superprojekcji.

a) Podinsp. mgr Dariusz ZAJDEL (Wydział Badań Dokumentów i Technik Audiowizualnych, Centralne Laboratorium Kryminalistyczne KGP), *Rekonstrukcja prawdopodobnego-przyżyciowego wyglądu głowy na podstawie czaszki 13/05 – prawy profil*;

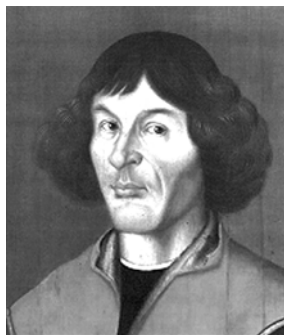
b) Podinsp. mgr Dariusz ZAJDEL (Wydział Badań Dokumentów i Technik Audiowizualnych, Centralne Laboratorium Kryminalistyczne KGP), *Rekonstrukcja prawdopodobnego-przyżyciowego wyglądu głowy na podstawie czaszki 13/05 – widok en face*.

c) Obraz olejny z toruńskiego Gimnazjum Akademickiego, około 1580. Muzeum Okręgowe w Toruniu, nr inw. MT/Ad/217/M/N.

6. Aby móc zasadnie wnioskować na podstawie podobieństwa rekonstrukcji i podobizn Kopernika o fakcie odkrycia jego grobu i szczątków, trzeba założyć najpierw, że owe podobizny są wiernym odzwierciedleniem fizjonomii Kopernika (co też uczyniono). Jednak nie musi być prawdą, że podobizny te wiernie przedstawiają fizjonomię Kopernika. Należy więc przeprowadzić specjalne antroposkopijne analizy porównawcze portretów Kopernika z rekonstrukcją przyżyciową (konieczność pomiarów)!

7. Portret toruński nie jest autoportretem.

8. Podobizny Kopernika, na których widnieje skrzywiony nos nie są wiarygodne.

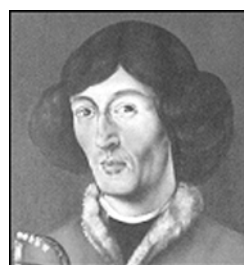
a) Obraz olejny z toruńskiego Gimnazjum Akademickiego, około 1580. Rzekomy „autoportret” Kopernika. Muzeum Okręgowe w Toruniu, nr inw. MT/Ad/217/M/N (*na portrecie nie widać wcale skrzywionego nosa*).

b) Tzw. portret gołuchowski niewiadomego mężczyzny. Obraz olejny szkoły niemieckiej; połowa XVI w.; kopia Nory Zing z 1944 r. Muzeum Narodowe w Warszawie, depozyt Muzeum Okręgowe w Toruniu, syg. MNW 190310; MT/MK/Dep/1.

c) Rzekomy portret Kopernika, faktycznie portret Johannes Stöfflera (1452–1531); fot. W. Skiba i A. Wyporek; źródło: Wasiutyński 1938, ilustracja po s. 536.

d) Portret M. Kopernika w kompozycji Tytusa Maleszewskiego (1827–1898). Źródło: Flammarion 1873, s. 8 (*obraz nie pochodzi z epoki Kopernika*).

9. Nie jest prawdą, jakoby na wszystkich portretach M. Kopernika widniał zakrzywiony nos. Oto kontrświadcstwa:

a) Portret epitafijny M. Kopernika z kościoła św. św. Janów w Toruniu (1580). Obraz olejny nieznanego malarza (ok. 1582–1589), ufundowany przez Melchiora Pirnesiusa, kopia Karla Hemmerleina (1943). Muzeum Okręgowe w Toruniu, nr inw. MT/MK/183.

b) Tzw. drzeworyt Kauffmannowski (fragment), Wittemberga; koniec XVI w. – pocz. XVII w. Źródło: Batowski 1933, il. 3.

c) Obraz olejny Tobiasza Stimmera z katedry Notre Dame w Strasburgu, kopia Józefa Flika z 1989 r. Muzeum Okręgowe w Toruniu, nr inw. MT/MK/877.

10. Nie jest prawdą, jakoby na portretach M. Kopernika uwieczniona była wyraźna asymetria twarzy czy blizna, która widnieje na rekonstrukcji przyżyciowej.

11. Brak pisanych źródeł historycznych, które dowodzą, że M. Kopernik miał złamany nos, jego twarz była asymetryczna czy miał bliznę; istnieje zaś źródło historyczne stwierdzające zupełnie coś przeciwnego (Nikodem Frischlinus, *Na portret Kopernika z katedry strasburskiej* (1575):

„Oto portret Kopernika [chodzi o obraz olejny Tobiasza Stimmera z katedry Notre Dame w Strasburgu – M.K.], uwydatniający dokładnie rzadką piękność jego rysów. Jego policzki zarumienione, piękne oczy, piękne włosy i członki harmonijnie ustosunkowane przypominają utwory Apellesa. Zatopiony w badaniach i zadumie, zdaje się rozkazywać gwiazdom, powstrzymywać firmament, poruszać Ziemię i umieszczać Słońce w środku wszechświata” (cyt. za: Flammarrion 1873, s. 53). Wymieniony przez Frischlinusa Apelles, to jeden z najznakomitszych malarzy starożytności. Wspomnienie go w tym kontekście miało na celu ukazanie wyjątkowego piękna fizjonomii Kopernika. Ten krótki wiersz był później często cytowany. Czynił to np. Gassendi w swoim *Vitae Copernici* (Parisiis 1654; Haga 1655).

12. Nie przedstawiono szczegółowego naukowego opracowania na temat całości przeprowadzonych badań, w szczególności zastosowanych metod datowania archeologicznego, wstępnych analiz antropologicznych prof. Karola Piaśnickiego, dokładnego opisu szkieletu z grobu 13/2005, w tym czaszki, itp.

4.2.3. Dodatkowe zastrzeżenia innych autorów

1. Wygląd uzębienia domniemanej czaszki M. Kopernika wskazuje na to, że osobnik ten nie miał 70 lat w chwili śmierci, lecz że był znacznie młodszy (Sołtysiak, Kozłowski 2009; Kozłowski 2012; Sołtysiak 2012).

2. Metoda typologicznej koncepcji rasy jest anachronizmem naukowym (Sołtysiak, Kozłowski 2009; Kozłowski 2012; Bednarek 2012; Młodziejowski 2010/2012; Sołtysiak 2012).

3. Nie zostały przedstawione żadne kryteria diagnostyczne i sposoby oceny domniemanych zmian patologicznych cechujących czaszkę 13/05 (Tyszczyk 2006, 2009; Kozłowski 2012).

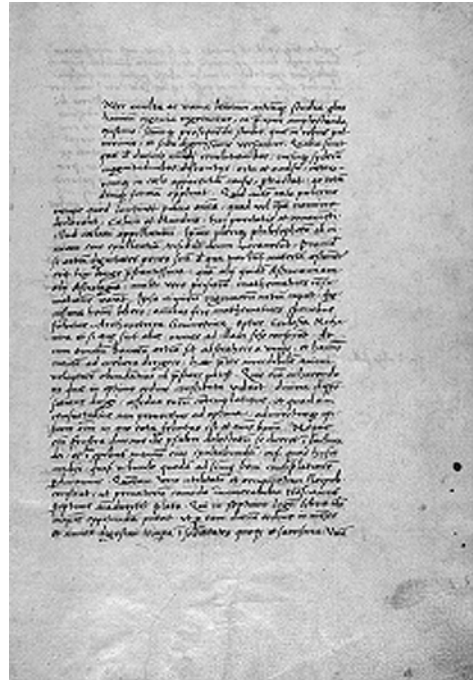
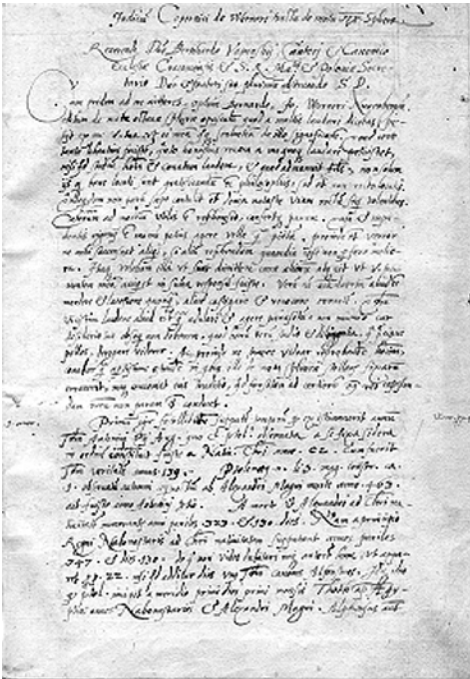
4.3. Druga faza badań w latach 2006–2008 (2009), tj. badania historyczne, badania genealogiczne oraz badania DNA

Według autorów poszukiwań grobu Mikołaja Kopernika za odkryciem tego grobu i szczątków astronoma w drugiej fazie badań przemawiają niezbitte, spójne argumenty naukowe przeróżnej natury, takie jak: 1) znajomość faktów na temat pochodzenia etnicznego ludności Śląska w XIII–XVI w., mieszczan toruńskich XIII–XVI w. oraz rodziców Kopernika; 2) znajomość historii manuskryptów pism Kopernika i jego księgozbioru; 3) wyniki badań genetycznych domniemanych szczątków szkieletu M. Kopernika i włosów z księgi Johannesesa Stöfflera (*Calendarium Romanum magnum, Caesareae maiestati dicatum*), która przez prawie ćwierć wieku była używana przez Astronoma, w tym: 4) porównanie wyniku analizy genu HERC2 (determinującego kolor oczu) z portretami Kopernika; 5) właściwe rozumienie metod statystycznego opracowania danych genetycznych, znajomość populacyjnych baz mtDNA i Y-DNA.

Przedstawiono interpretacje uzyskanych wyników analiz DNA. Były to perfekcyjne badania, dzięki czemu naukowo udowodniono odnalezienie szczątków M. Kopernika: Bogdanowicz *et al.* 2008; Gąssowski (red.) 2008; Gąssowski 2010a; Gąssowski (red.) 2010b; Bogdanowicz, Dołowy 2011; Jezierski 2010, 2012, etc. „Analizy w trzech laboratoriach prowadzone były niezależnie, z zachowaniem wszelkich wymaganych procedur kontrolnych” (Bogdanowicz, Dołowy 2011, s. 31; Bogdanowicz *et al.* 2009). „Analizy DNA wykorzystane przez szwedzkich i polskich uczonych nie budzą wątpliwości w międzynarodowym środowisku naukowym. Są powszechnie wykorzystywane przez wymiar sprawiedliwości w wielu krajach. To dzięki nim Mikołaj Kopernik po 467 latach doczekał się ponownego pogrzebu. W porównaniu z pierwszym, bardzo skromnym, tym razem była to duża uroczystość” (Bogdanowicz, Dołowy 2011, s. 32).

4.3.1. Zastrzeżenia autora

1. Prof. Jerzy Gąssowski, za dr. Göranen Henrikssonem, astronomem i astrohistorykiem z Uniwersytetu w Uppsali, twierdził, że w Bibliotece tego Uniwersytetu znajduje się oryginał listu Kopernika przeciwko Wernerowi. Faktycznie jest to jednak kopia tego listu i nie została ona napisana przez Kopernika. O tym drugim fakcie można się przekonać naocznie z porównania stylu pisma autora kopii listu i pisma Kopernika (zob. poniższe ilustracje).

a) M. Kopernik, *Kopia Listu przeciwko Wernerowi*, s. 1. Źródło: Uppsala, Astronomiska Observatoriet, Collect. Hjörther H III. 34; przedruk: Kokowski 2012b, s. 223, ryc. 1.

b) M. Kopernik, *Autograf De revolutionibus*, ks. I s. 1r. Źródło: Biblioteka Jagiellońska, *Manuskrypty: De revolutionibus*, <<http://www.bj.uj.edu.pl/bjmanus/revol/images/001r.jpg>>; przedruk: Kokowski 2012b, s. 224, ryc. 2.

2. Prof. Jerzy Gąsowski twierdził, że nikt nie zaglądał do księgozbioru Kopernika w Uppsali, dlatego włosy znalezione w księdze należącej do Kopernika musiały być włosami samego Kopernika. Faktycznie zaś wiele osób zaglądało do tych ksiąg (m.in. historycy nauki)!

3. Autorzy analiz DNA domniemanych szczątków Mikołaja Kopernika (m.in. Bogdanowicz *et al.* 2009) sugerowali, że matka Kopernika była Niemką, bo pochodziła ze Śląska. Jednakże teza o niemieckości Śląska jest absurdalna: w 1741 r. Śląsk znalazł się pod panowaniem Prus, ale mimo akcji germanizacyjnej mniejszość polska na Śląsku w 1934 r. liczyła 800 tys. osób, zob. poniższą mapę.

„Mapa mniejszości polskiej w III Rzeszy Niemieckiej w 1934 roku”
 Źródło: Tygodnik Ilustrowany, 1934 z 12 sierpnia, przedruk w: Osmańczyk 1985, s. 21;
 przedruk Kokowski 2012b, s. 259, ryc. 15.

4. Autorzy analiz DNA domniemanych szczątków Mikołaja Kopernika (Bogdanowicz *et al.* 2009) założyli, że istnieje pełna korelacja między etnicznością (np. polskością i niemieckością) a haplotypem mtDNA. W rzeczywistości nie ma mowy o takiej korelacji, co od dawna wiadomo specjalistom etnogenezy Słowian i Germanów.

5. Nawet gdyby istniała taka korelacja, nie można było posługiwać się bazą EMPOP1 (podbazą sądową) do wyciągania wniosków na temat etniczności właściciela próbki (co uczynili wspomniani autorzy), gdyż w podbazie tej nie było w ogóle próbek pochodzących z Polski. Jednakże w podbazie literaturowej EMPOP1 była próbka z Polski, o czym nie wspomnieli autorzy! Por. poniższe ilustracje:

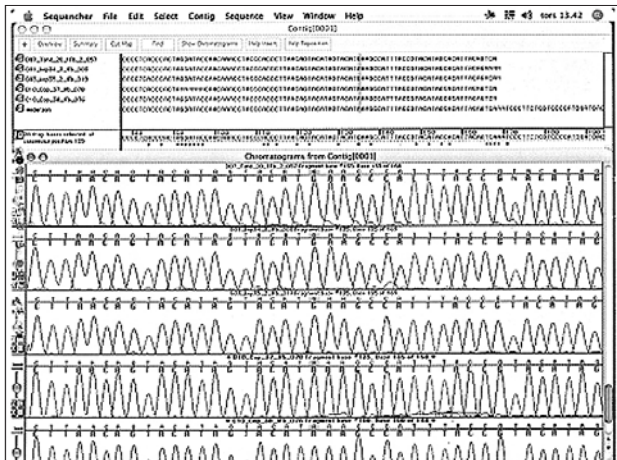

Baza EMPOP1 – dane sądowe (zrzut ekranowy: Kokowski 2012b, s. 247, ryc. 9).
 Widzimy, że dla danych sądowych baza EMPOP1 zawierała 3830 próbek dla populacji euroazjatyckiej, w tym Dania – 200, Niemcy – 513, Poland – 0

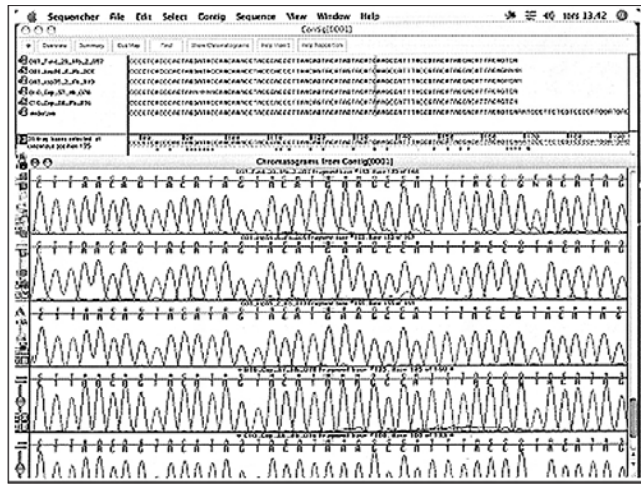
Input	Summary	Haplotypes with 0 diff	Site Details
Haplotypes	CG6TS (0.00)	DIFFERENCES TO QUERY PROFILE	
1	Mk (0.00)		Source: Literature Data
2	Mk (0.00)		Geographic Location: Eastern Europe
3	Mk (0.00)		Region: Poland
4	Mk (0.00)		Metapopulation: Northwestern European
5	Mk (0.00)		Sequenced Segment: 16024-16493 30-407
			rDNA profile: 02435 +315 3C
			Publication: Szybanski 2002
			Maximum likelihood transcript from: none to query profile (CG6TS 0.00)

Baza EMPOP2 – próbka z Kościerzyny, Polska [próbka ta była już umieszczona w bazie EMPOP1] (zrzut ekranowy: Kokowski 2012b, s. 249, ryc. 11)

7. Nie przedstawiono żadnych dowodów (w sensie ang. „evidence”, a nie „proof”), że przeprowadzono konkretne analizy mtDNA i Y-DNA, nie załączono bowiem szczegółowych tabel czy wykresów pomiarowych, np. odpowiednich chromatogramów (zwanymi też w literaturze elektroforegramami). Literalnie zaś odczytywane chromatogramy podane przez M. Allen ukazują różnicę w pozycji 135 (A/G), a nie w pozycji 16316 (A/G). (Na marginesie dodam, że niezmiernie mnie intryguje, że nie zwrócili na to uwagi badacze DNA). Por. załączone poniżej ilustracje:

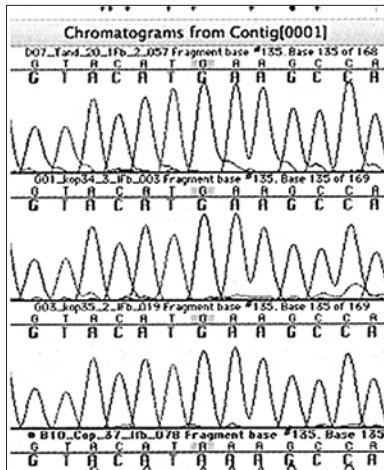

M. Allen, *Analiza porównawcza DNA z czaszki (kręć szyjny), z zęba, z przedramienia (kość udowa) i z włosów znalezionych w księgach Mikołaja Kopernika*
 Źródło: Fundacja Kronenberga 2008a, „Galeria zdjęć”, zdjęcie nr 4; przedruk Kokowski 2012b, s. 229, ryc. 4.

M. Allen, „Sekwencje chromatogramów dla czterech próbek: zęba i trzech włosów, nominalnie ukazujące różnicę w pozycji 16316 (A/G), faktycznie zaś w pozycji 135 (A/G), względem rCRS”

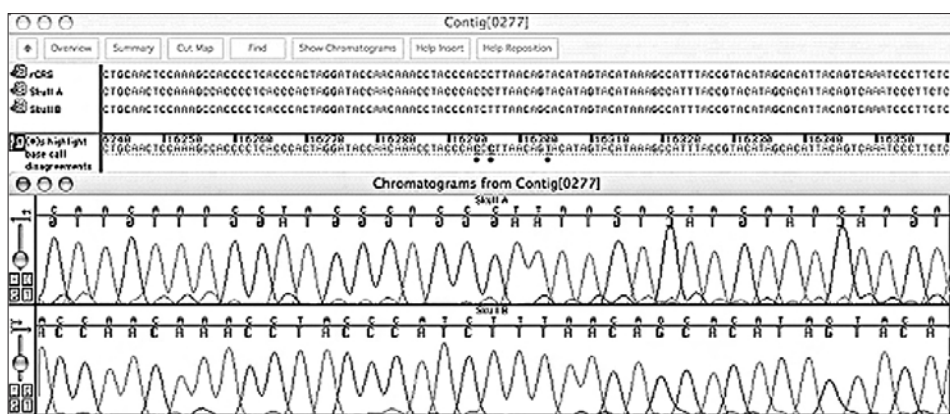
Źródło: Allen 2008, s. 233; przedruk Kokowski 2012b, s. 228, ryc. 3.

M. Allen, „Sekwencje chromatogramów dla czterech próbek: zęba i trzech włosów, ukazujące faktycznie różnicę w pozycji 135 (A/G) względem rCRS”

Źródło: Allen 2008, s. 233; przedruk Kokowski 2012b, s. 228, ryc. 3.

W kontekście tym ważny jest fakt, że zespół badaczy domniemanych szczątków św. Brygidy (1303–1373), w którym uczestniczyła M. Allen, przedstawił odpowiedni chromatogram, ukazujący trzy różnice sekwencji (względem sekwencji rCRS) w pozycjach 16294, 16296 oraz 16304 między porównywanymi czaszkami A i B. Zob. poniższą ilustrację:

M. Nilsson, G. Possnert, H. Edlund, B. Budowle, A. Kjellström, M. Allen, Sekwencje chromatogramów czaszek A i B, ukazujące trzy różnice sekwencji (względem sekwencji rCRS) w pozycjach 16294, 16296 oraz 16304 między czaszkami A i B
 Źródło: Nilsson, Possnert, Edlund, Budowle, Kjellström, Allen 2010, s. 3, fig. 6; przedruk: Kokowski 2012b, s. 231 ryc. 6 (Uwaga, różnice w sekwencji oznaczone są przez czarną kropkę umieszczoną bezpośrednio pod linią kolejnych numerowanych pozycji sekwencji).

4.3.2. Niespójność wyników analiz modna

1. Autorzy analiz DNA domniemanych szczątków Mikołaja Kopernika nie są ze sobą zgodni w niebłahej kwestii: ile osób z bazy EMPOP ma ustalony przez nich haplotyp mtDNA. Sformułowali bowiem aż pięć różnych odpowiedzi na to pytanie, w tym cztery jawne i jedną niejawną:

- a) pięć (z czego cztery żyją w Niemczech, a jedna w Danii) – Kupiec („PAP – Nauka w Polsce” 2008a);
- b) sześć (pięć z populacji niemieckiej i jedna z populacji duńskiej) – Branicki, Kupiec 2008, s. 220, 222;
- c) dwie (jedna z populacji niemieckiej, jedna z populacji duńskiej) – Bogdanowicz 2008, s. 206;
- d) dziewięć albo dwadzieścia pięć (Allen 2008, s. 232) (liczby te wynikają z analizy przyjętej wartości przypadkowej zgodności próbek 1:250 i modelu matematycznego oszacowania przypadkowej zgodności sekwencji, uznawanego przez autorkę i tożsamego z modelem przyjętym w finalnej publikacji: Bogdanowicz *et al.* 2009 – Allen 2009c; 2009d)¹⁶.

¹⁶ Odpowiedzi b, c oraz d są szczególnie ciekawe, gdyż podane są w tej samej zbiorowej monografii, opublikowanej w 2008 r. Oznacza to, że trzy zespoły genetyków nie uzgodniły jeszcze wtedy haplotypu mtDNA domniemanych szczątków Kopernika!

e) cztery (trzy z Niemiec i jedna z Danii), co odpowiada przypadkowej zgodności 1:483 – Bogdanowicz *et al.* 2009, s. 1.

2. W ocenie prawdopodobieństwa przypadkowej zgodności wyznaczonego profilu mtDNA dla szczątków 13/2005 posłużono się błędnym modelem matematycznym, zastosowano bowiem przybliżenie rozkładu dwumianowego rozkładem normalnym, a nie rozkładem Poissona (dla rzadkich statystycznie próbek).

3. W ocenie rozprzestrzenienia się haplotypu Y-DNA błędnie posłużono się minimalną sekwencją haplotypu, tj. zbioru dziewięcioelementowego. Jak wiadomo, w genetyce genealogicznej nie prowadzi to do zasadnych wniosków na temat tego rozprzestrzenienia.

4. Wbrew często powtarzanym zapewnieniom zespoły zajmujące się analizami DNA szczątków 13/2005 nie działały niezależnie: Szwedzi znali bowiem wyniki Polaków (zauważyli to już sami autorzy tych badań: Kostrzewa / Głazek, Bogdanowicz, Branicki 2008).

5. Tylko jeden zespół dokonał analiz włosów – Szwedzi (stwierdzili to sami autorzy tych badań: Kostrzewa / Głazek, Bogdanowicz, Branicki 2008).

6. Autorzy, którzy wykazali się odwagą osobistą, wskazując liczne poważne luki merytoryczne, błędy interpretacyjne w publikacjach zespołu J. Gąssowskiego, zostali określani mianem ignorantów i zaliczeni do twórców polskiego piekła: J. Gąssowski 2005b; K. Piasecki 2005; J. Gąssowski 2010a, (ks. prał. mgr) Jan Rosłań 2011. Do grupy tej włączeni zostali m.in.: autor tego artykułu (już w 2005 r.), Tomasz Kozłowski (Zakład Antropologii, Instytut Ekologii i Ochrony Środowiska, UMK) w 2009 r., Arkadiusz Sołtysiak (Zakład Bioarcheologii, Instytut Archeologii, UW) w 2009 r., Jarosław Bednarek (Zakład Genetyki Molekularnej i Sądowej, Katedra Medycyny Sądowej, Collegium Medicum, UMK) w 2010 r., Bronisław Młodziejowski (Prezes Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Kryminalistycznego; Katedra Kryminalistyki i Medycyny Sądowej, UWM) w 2010 r., Adam Walanus (Wydział Geologii, Geofizyki i Ochrony Środowiska, AGH) w 2010 r.

Oto przykład fascynującej na swój sposób relacji Jerzego Gąssowskiego z konferencji, w której nie uczestniczył na własne życzenie:

„Krakowska konferencja była sumą zmasowanego ataku [sic! – M.K.] na nasze osiągnięcia. «Z księgi Stöflera korzystali inni, liczni kanonicy», «badania były niechlujne», «to przypadek, że włos jakiegoś kanonika zaplątał się w księdze i ten kanonik został uznany za Kopernika», «rekonstrukcja podinspektora Dariusza Zajdla jest niewarygodna», «dlaczego nie wykonano analiz metodą węgla radioaktywnego?», «grób kanonika Gąsiorowskiego obala tezę, że każdy kanonik był chowany przy swoim ołtarzu».

Nie sposób przytoczyć tu wszystkich zarzutów, świadczących o ignorancji i złej woli dyskutantów, którzy nie dopuszczali do siebie rzeczowych wyjaśnień [sic! – M.K.]. Obrady prowadził i pełnił funkcję «moderatora» [sic! – M.K.] dr hab. Michał Kokowski. Starał się nie dopuszczać do głosu tych, którzy próbowali udzielić wyjaśnień na zarzuty [sic! –M.K.]” (Gąssowski 2010a, s. 121).

(Dla wyjaśnienia dodam, że w tekście tym padają haniebne pomówienia, które jednak doskonale harmonizują z intrygująco niskim poziomem wiedzy Jerzego Gąssowskiego na temat Mikołaja Kopernika i metodologii badań interdyscyplinarnych).

5. Finalna teza

Liczne niespójności, luki oraz poważne błędy w argumentacji popełnione przez zespół autorów zajmujących się badaniami identyfikacyjnymi domniemanych szczątków Mikołaja Kopernika, sprawiają, że w sensie naukowym kwestia identyfikacji grobu 13/05 i szczątków pochodzących z tego grobu jest nadal sprawą otwartą.

Formułując tę tezę, miałem i mam na względzie trzy motta tego artykułu: a) słowa papieża Grzegorza IX: „Nie można poniechać prawdy po to, by uniknąć oburzenia”, cytowane z podstawowego dokumentu formułującego standardy prawa kanonicznego; b) słowa Mikołaja Kopernika z *De revolutionibus*, w tym stwierdzenie, że „myśli uczonego są niezależne od sądu ogółu – zadaniem uczonego – o ile ludzkiemu rozumowi pozwala na to Bóg – jest szukanie we wszystkich rzeczach prawdy” oraz c) ilustrację Francisca de Goi zatytułowaną „Gdy rozum śpi, budzą się demony” (przykładem tego rodzaju uśpienia umysłu było m.in. wykorzystanie w poszukiwaniu grobu Mikołaja Kopernika tzw. psychometrii archeologicznej i pozbawiona elementarnego krytycyzmu medialna histeria o wielkim odkryciu).

Uważam, że jeżeli faktycznie zależy nam na podtrzymywaniu wysokich standardów naukowych w Polsce, powinno się kontynuować poszukiwania grobu Mikołaja Kopernika i dążyć do przedstawienia rzetelnej, tzn. pozbawionej błędów i niespójności, argumentacji, przemawiającej za odkryciem szczątków wybitnego kanonika warmińskiego. Nie można bowiem zadowolić się w tej sprawie niespójnym i pełnym rażących błędów popularnonaukowym stylem wypowiedzi zwolenników domniemanego odkrycia, przyjętym zarówno przez autorów tych badań, jak i licznych komentatorów i dziennikarzy. Na przykład fakt szerokiego rozpowszechnienia wyników tych badań – w tym wysoki

„impact factor” („miara oddziaływania”) „Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America”, w którym ukazały się wyniki analiz DNA domniemanych szczątków Mikołaja Kopernika¹⁷ – nie dowodzi wcale wartości tych wyników, lecz tylko tego, że mogły być one zauważone przez wiele osób. Nie wolno bowiem mylić rozpowszechnienia informacji z wartością informacji: zarówno prace wybitne, jak i prace słabe mogą się ukazywać w jakichkolwiek językach narodowych i w jakichkolwiek czasopismach i monografiach, w tym w takich, które nie posiadają wyznaczonej wartości „impact factor”. Ocena wartości informacji należy wyłącznie do ekspertów tego rodzaju informacji, a nie do osób postronnych, np. popularyzatorów nauki czy dziennikarzy¹⁸.

Bibliografia

AKADEMIA HUMANISTYCZNA IM. ALEKSANDRA GIEYSZTORA W PUŁTUSKU
2012: *Złoty Medal Fromborski dla prof. A. Wolszczana za rozwój i promocję myśli kopernikańskiej*, <http://www.wsh.edu.pl/palio/html.run?_Instance=wsh-postgres&_PageID=1&_CatID=468&_LangID=1&_ContentID=2181&_Checksum=2113715652>.

2013: *Inauguracja roku akademickiego 2013/2014*, <http://www.wsh.edu.pl/palio/html.run?_Instance=wsh-postgres&_PageID=1&_CatID=468&_LangID=1&_ContentID=2658&_Checksum=1573314677>.

BOGDANOWICZ Wiesław, ALLEN Marié, BRANICKI Wojciech, LEMBRING Maria, GAJEWSKA Marta, KUPIEC Tomasz

2009: *Genetic identification of putative remains of the famous astronomer Nicolaus Copernicus*, PNAS [Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America], 2009, July 28, vol. 106 (30), ss. 12279–12282, ed. by Alan Walker, Pennsylvania State University, University Park, PA, and approved 2009, June 16; reviewed by Dr. Ronald Van Den Busche (Oklahoma State University) and Dr. John H. Rappole (Smithsonian National Zoological Park); <<http://www.pnas.org/content/106/30/12279.full>>.

BOGDANOWICZ Wiesław, DOŁOWY Patrycja

2011: *Identyfikacja szczątków Mikołaja Kopernika. Tajemnica astronoma*, Academia, 2011, nr 3 (27), ss. 30–32.

DIECEZJA WARMIŃSKA

2013: *Spacer po Archikatedrze we Fromborku*, <<http://archwarmia.pl/archidiecezja/katedra-we-fromborku/>>.

GOYA FRANCISCO DE

1797–1798: „Gdy rozum śpi, budzą się demony”. Źródło: Wikipedia, <[http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/0/0f/Goya_-_Caprichos_\(43\)_-_Sleep_of_Reason.jpg/410px-Goya_-_Caprichos_\(43\)_-_Sleep_of_Reason.jpg](http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/0/0f/Goya_-_Caprichos_(43)_-_Sleep_of_Reason.jpg/410px-Goya_-_Caprichos_(43)_-_Sleep_of_Reason.jpg)>.

¹⁷ Zob. Bogdanowicz et al. 2009.

¹⁸ Porównaj wspólne stanowisko redaktorów naczelnych pięćdziesięciu najważniejszych czasopism na świecie z historii nauki (wśród autorów tego dokumentu jest nie tylko redaktor „Isis”, ale również redaktor „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki”), zob. Schaffer et al. 2009.

FUNDACJA KRONENBERGA PRZY CITI HANDLOWY

2008a: *Badania DNA finansowane przez Fundację Kronenberga przy Citi Handlowy pozwoliły na zidentyfikowanie szczątków astronoma*, <<http://www.citibank.pl/poland/homepage/polish/kopernik/1.htm>>.

2009: *Fundacja Kronenberga po raz drugi wyróżniona nagrodą Mocni Wizerunkiem* (22 kwietnia 2009), <http://www.citibank.pl/poland/kronenberg/polish/4026_9671.htm>.

GAŚSOWSKI Jerzy

2005a: *Poszukiwanie grobu Kopernika*, w: Gingerich, MacLachlan 2005, ss. 127–136.

2005b: *Etos pracy badawczej a kwestia dziennikarskiej sensacji. W odpowiedzi na zarzuty dr. hab. Michała Kokowskiego*, w: Strona internetowa Wyższej Szkoły Humanistycznej w Pułtusku, <http://www.wsh.edu.pl/redaktor.php?view=1&art_id=258&pid=2&ret_id=2>, dostęp: grudzień 2006.

(red.) 2005 / (ed.) 2006a: *Poszukiwanie grobu Mikołaja Kopernika*. Pod redakcją Jerzego Gąssowskiego, Castri Dominae Nostrae Letterae Annales, vol. II. Pułtusk: Wyższa Szkoła Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztora, Bałtycki Ośrodek Badawczy, 2005; ang. tłum. (ed.) (2006a): *The Search for Nicolaus Copernicus's Tomb*. Editor: Jerzy Gąssowski. Pułtusk: The Pułtusk Academy of Humanities, Institute of Anthropology and Archaeology; Fundacja Kronenberga, Citibank Handlowy, 2006.

(red.) 2008: *Badania nad identyfikacją grobu Kopernika / The Search for identity of Copernicus Tomb*, Pułtusk: Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztora, Fundacja Kronenberga przy Citi Handlowy.

2010a: *Spotkanie z Kopernikiem. Kulisy odkrycia*. Toruń: Adam Marszałek.

(red.) 2010b: *Grób Mikołaja Kopernika. Odkrycie i identyfikacja / Nicolaus' Copernicus's Tomb. Discovery and Identification*, Pułtusk: Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztora. Instytut Antropologii i Archeologii.

GAŚSOWSKI Jerzy, JURKIEWICZ Beata

2006: *Poszukiwanie grobu Mikołaja Kopernika* [tekst dostępny na stronie internetowej Międzywydziałowego Instytutu Antropologii i Archeologii, 2006]: <<http://www.archeologia.wsh.edu.pl/Frombork.html>>.

GAŚSOWSKI Jerzy / KUBISZ Bogusław

2006: *Spojrzyć w oczy Kopernikowi. O odkryciu grobu Mikołaja Kopernika z prof. Jerzym Gąssowskim, archeologiem z Wyższej Szkoły Humanistycznej im. Aleksandra Gieysztora w Pułtusku, rozmawia Bogusław Kubisz*, *Mówią wieki*, 2006, luty, nr 02/06 (554), ss. 10–12; <http://www.mowiawieki.pl/artykul.html?id_artykul=1642>.

GINGERICH Owen

2009/2010a: *The Copernicus grave mystery*, PNAS [Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America], July 28, Vol. 106, No. 30, p. 12215–12216, published online before print July 21, 2009, doi: 10.1073/pnas.0907491106; <<http://www.pnas.org/content/106/30/12215.full>>; przekład polski: 2010a: *Tajemnica grobu Kopernika*, przeł. Jarosław Włodarczyk, w: Kopiczko, Jezierski, Żywica (red.) 2010, ss. 27–30.

2010b: *Cud w ekspresie, czyli jak zostałem zaproszony na pogrzeb Kopernika*, przeł. Jarosław Włodarczyk [przekład polski skróconej wersji artykułu: Gingerich 2011a], w: Gąssowski (red.) 2010b, ss. 225–230.

2011: *In the Orbit of Copernicus. A discovery of the great astronomer's bones, and their reburial in Poland*, *The American Scholar*, Summer 2011, Vol. 80 No. 3, p. 43–49.

GINGERICH Owen, MacLACHLAN James

2005: *Mikołaj Kopernik*. Przełożył Jarosław Włodarczyk. Przedmowa Bp Jacek Jezierski. Posłowie Jerzy Gąsowski. Pułtusk: Wyższa Szkoła Humanistyczna imienia Aleksandra Gieysztor.

GRZEGORZ IX, PAPIEŻ

1227–1241: *Decretalium Gregorii papae IX compilationis liber V*, Titulus XLI. *De regulis iuris*, Capitulum III, <http://www.hs-augsburg.de/~harsch/Chronologia/Lspost13/GregoriusIX/gre_5t41.html>.

JAMES RANDI EDUCATIONAL FOUNDATION STAFF

2013: *One Million Dollar Paranormal Challenge*, <<http://www.randi.org/site/index.php/1m-challenge.html>>.

JEZIERSKI Jacek, ks. bp

2010: *Podsumowanie badań nad odkryciem i nad identyfikacją grobu Mikołaja Kopernika*, Teologia w Polsce, t. 4, z. 1, ss. 177–178; <[http://www.dogmatyka.pl/TwP/4,1/TwP_04,1\(2010\)spr.pdf](http://www.dogmatyka.pl/TwP/4,1/TwP_04,1(2010)spr.pdf)>.

2012: *Spór wokół grobu i drugiego pochówku Mikołaja Kopernika. Dispute over the grave of Nicolaus Copernicus and his second burial*, w: *Człowiek i Wszechświat. Materiały z interdyscyplinarnej sesji naukowej „Człowiek i wszechświat” zrealizowanej dla uhonorowania księdza profesora Konrada Rudnickiego w 85 rocznicę jego urodzin. Kraków, 15 października 2011*, red. naukowa: Bogdan Wszolek, Agnieszka Kuźmicz, Marek Jamroz. Częstochowa – Kraków: Stowarzyszenie Astronomia Nova i Obserwatorium Astronomiczne Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, 2012, ss. 49–56; <<http://www.astronomianova.org/pdf/czlowiekiwszechswiat.pdf>>.

KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

1994: Poznań: Pallottinum.

KISZKOWSKI Przemysław

2006: *Chrześcijaństwo a radiestezja* (11 czerwca 2006); <http://www.staff.amu.edu.pl/~pkisz/chrzescijanstwo_a_radiestezja.html>.

KOKOWSKI Michał

1996: *O kontekście kontekstów uzasadnienia i odkrycia*, Zagadnienia Naukoznawstwa, t. 3 (129), 1996, ss. 371–375.

2001: *Thomas S. Kuhn (1922–1996) a zagadnienie rewolucji kopernikowskiej*, Warszawa: Wydawnictwa IHN PAN, 2001, ISBN 83-86062-02-9; ss. 397.

2002: *Ludwik Antoni Birkenmajer w stulecie wydania dzieła pt. Mikołaj Kopernik*, pod red. Michała Kokowskiego. Polska Akademia Umiejętności. Komisja Historii Nauki. Monografie. 5. Kraków 2002, ss. 75.

2004: *Copernicus's Originality: Towards Integration of Contemporary Copernican Studies*. Warsaw – Cracow: Instytut Historii Nauki PAN, 2004; ISBN 83-86062-27-4 (Paper); pp. XIV + 314.

2005–2013: *Aktualne poszukiwania grobu Kopernika: Wątpliwości, Problemy i Perspektywy*, <http://www.cyfronet.krakow.pl/~n1kokows/poszukiwania_pl.html>.

2005a/2007a: *Poszukiwania grobu Kopernika. Refleksje advocati diaboli*. Cz. 1. *Rozważania w kontekście aktualnych poszukiwań archeologicznych (według stanu poszukiwań na dzień 15.09.2005, relacjonowanych w prasie i publikacjach internetowych)*, [wersja opublikowana: 30 października 2005], <http://www.cyfronet.krakow.pl/~n1kokows/poszukiwania_cz_1_pl.html>; wydanie papierowe 2007: *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki*, R. 52, 2007, nr 1, ss. 121–131.

2005b/2007b: *Poszukiwania grobu Kopernika. Refleksje advocati diaboli*. Cz. 2. *Rozważania w kontekście aktualnych badań (według stanu poszukiwań na luty 2006)*, I wersja opublikowana 22 grudnia 2005;

- <http://www.cyfronet.krakow.pl/~n1kokows/poszukiwania_cz_2_pl.html>; wydanie papierowe: 2007b: *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki*, R. 52: 2007, nr 1, ss. 131–151.
- 2009a: *Różne oblicza Mikołaja Kopernika. Spotkania z historią interpretacji*. Warszawa: Instytut Historii Nauki PAN, Kraków: Polska Akademia Umiejętności, 2009, ISBN 978-83-87992-67-5; ss. 676.
- 2009b: *Poszukiwania grobu Kopernika. Refleksje advocati diaboli*, cz. 1–5. Referat: Copernicus Center Colloquium #1, Kraków, 20 marca 2009 r.
- 2010a: Konferencja naukowa „Tajemnice grobu Mikołaja Kopernika. Dialog ekspertów (Kraków, 22–23 lutego 2010 roku)”. Organizatorzy: European Society for the History of Science, Centrum Kopernika Badań Interdyscyplinarnych, Komisja Historii Nauki Polskiej Akademii Umiejętności, Komisja Filozofii Nauk Przyrodniczych Polskiej Akademii Umiejętności, Instytut Historii Nauki Polskiej Akademii Nauk, Wyższa Szkoła Europejska im. ks. Józefa Tischnera.
- 2010b: *Procedura identyfikacji szczątków nr 13/05 jako szczątków Kopernika w świetle racjonalności uzasadniania i retoryki perswazji*. Referat wygłoszony podczas konferencji „Tajemnica grobu Mikołaja Kopernika. Dialog ekspertów (Kraków 22–23 lutego 2010)”.
- (red.) 2012a: *Tajemnica grobu Mikołaja Kopernika. Dialog ekspertów (Kraków 22–23 lutego 2010)*. Kraków: Polska Akademia Umiejętności; Centrum Kopernika Badań Interdyscyplinarnych; ISBN 83-86062-02-9, ss. 320 [recenzowana monografia zbiorowa].
- 2012b: *O wadliwości argumentacji za ostatecznym odkryciem szczątków Mikołaja Kopernika. Cz. 1. Wyniki i interpretacja badań historycznych, archeologicznych, antropologicznych oraz antroposkopijnych*, w: Kokowski (red.) 2012, ss. 177–215; wersja elektroniczna: <http://www.cyfronet.krakow.pl/~n1kokows/kokowski_o_wadliwosci_1.pdf>.
- 2012c: *O wadliwości argumentacji za ostatecznym odkryciem szczątków Mikołaja Kopernika. Cz. 2. Wyniki i interpretacja badań genealogicznych, historycznych oraz genetycznych*, w: Kokowski (red.) 2012, s. 217–314; wersja elektroniczna: <http://www.cyfronet.krakow.pl/~n1kokows/kokowski_o_wadliwosci_2.pdf>.

KOPICZKO Andrzej, JEZERSKI Jacek, ŻYWICA Zdzisław

(red.) 2010: *Warmińska kapituła katedralna. Dzieje i wybitni przedstawiciele*. Olsztyn: Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych UWM.

KOROLCZUK Ewa, (współpraca Tomasz KURS)

2008: *Potwierdzone: oto szczątki Mikołaja Kopernika*, *Gazeta Wyborcza*, 2008 z 20 listopada; <http://wyborcza.pl/1,75476,5967964,Potwierdzone__oto_szczatki_Mikolaja_Kopernika.html>.

KOSTRZEWA Jarosław / BRANICKI Wojciech

2008: *Kopernik mógł mieć niebieskie oczy (relacja wg informacji podanych przez dr. Wojciecha Branickiego)*, *Dziennik Polski*, R. LXIV, nr 272 (19586), piątek, 21 listopada, s. A3; <<http://www.dziennikpolski24.pl/pl/aktualnosci/kraj/883748-kopernik-mlgl-miec-niebieskie-oczy.html>>.

LANDAU Marta / BOGDANOWICZ Wiesław, GAJEWSKA Marta, BRANICKI Wojciech, KUPIEC Tomasz

2009: *Kopernik – przeciętny Europejczyk*, *Wprost*, nr 31 (1386), 2 sierpnia, ss. 50–51; rozpowszechniane na stronie internetowej Muzeum i Instytutu Zoologii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie: <<http://www.miiiz.waw.pl/pliki/media/kopernik1.jpg>>; <<http://www.miiiz.waw.pl/pliki/media/kopernik2.jpg>>.

NILSSON Martina, POSSNERT Göran, EDLUND Hanna, BUDOWLE Bruce, KJELLSTRÖM Anna, ALLEN Marie

2010: *Analysis of the Putative Remains of a European Patron Saint-St. Birgitta*, PLoS ONE, vol. 5 (2): e8986. doi: 10.1371/journal.pone.0008986; <<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2821883/>>; <<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2821883/pdf/pone.0008986.pdf>>.

NOWAK Zbigniew

1997: *Ocean czasu. Śladami Ossowieckiego. Eksperymenty z psychometrii archeologicznej*. Red. naukowa prof. dr hab. Jerzy Gąssowski; Warszawa: Fundacja BIOMED.

2010: *Cenne odznaczenie* (29 listopada 2010); <http://www.nowak.pl/PL/Blog/Cenne_odznaczenie_54.html>.

PASZKOWSKA Joanna / BOGDANOWICZ Wiesław, GĄSSOWSKI Jerzy, PIASECKI Karol, ZAJDEL Dariusz

2007: Audycja: *Twarzą w twarz z Kopernikiem / „Czaszka wielkiego astronoma”* (Wywiady z prof. W. Bogdanowiczem, prof. J. Gąssowskim, prof. K. Piaseckim, mgr. D. Zajdlem), Polskie Radio Online (7 maja 2007, poniedziałek); <<http://www.polskieradio.pl/nauka/temattygodnia/arttykul6600.html>>; <http://www.polskieradio.pl/_files/20070222130611/2007110904543523.mp3> (13,81 MB).

PIASECKI Karol

2005: *Uwagi do tekstu dr. hab. Michała Kokowskiego*, w: Strona internetowa Wyższej Szkoły Humanistycznej w Pułtusku, <http://www.wsh.edu.pl/redaktor.php?view=1&art_id=258&pid=2&ret_id=2>, dostęp: grudzień 2006).

PIASECKI Karol

2010: *Antropologiczna identyfikacja szczątków Mikołaja Kopernika*, w: Gąssowski (red.) 2010, ss. 67–76.

PIASECKI Karol / SZCZEPKOWSKA Magdalena

2005: *Grób astronoma. Rozmowa z prof. Karolem Piaseckim, kierownikiem Zakładu Antropologii Społecznej Instytutu Socjologii i Psychologii Uniwersytetu Szczecińskiego*, Kurier Szczeciński, 2005 z 25 listopada, s. 11 (rozmowę z prof. Karolem Piaseckim przeprowadziła Magdalena Szczepkowska).

SADECKI Jerzy / GŁAZEK Aleksander, BRANICKI Wojciech, BOGDANOWICZ Wiesław

2008: *Kopernik po krakowsku*. Rozmowa z Aleksandrem Głazkiem, Wojciechem Branickim oraz Wiesławem Bogdanowiczem, Rzeczpospolita, <<http://www.rp.pl/arttykul/222510.html>>, dostęp: 20.11.2008.

SIKORSKI Jerzy

1973 (wyd. II 1985, wyd. III popr. i uzup. 1999; IV wyd. 2011): *Prywatne życie Mikołaja Kopernika*. Olsztyn: Wydawnictwo Pojezierze; II wyd. – Olsztyn: Wydawnictwo Pojezierze, 1985; III wyd. poprawione i uzupełnione – Warszawa: Wydawnictwo Prószyński i S-ka, 1999; IV wyd. Olsztyn: Pracownia Wydawnicza ElSet, 2011.

1989: *Marcin Kromer a tradycja kopernikowska na Warmii*, Studia Warmińskie, t. 26, ss. 139–148.

2005: *Grób Mikołaja Kopernika w katedrze biskupów warmińskich we Fromborku na tle polityki grzebalnej kapituły w XV–XVI wieku / Nicolaus Copernicus's tomb in the Warmia bishops' cathedral in Frombork in the light of the chapter's burial practices in the 15th to the 18th centuries*, w: Gąssowski (red.) 2005c, ss. 81–173 / Gąssowski (ed.) 2006a, ss. 73–165.

2008: *Praktyka pochówków biskupich w katedrze we Fromborku oraz kwestia grobu Łukasza Watzenrodego, wuja Mikołaja Kopernika / The practise of bishops' burials in Frombork cathedral and the qu-*

estion of the grave of Nicolaus Copernicus's uncle, Łukasz Watzenrode, w: J. Gąsowski (red.) 2008a, ss. 134–155.

SIKORSKI Jerzy / BĘLZA Marta

2008: *Jerzy Sikorski. To on odszukał Kopernika*, Gazeta Wyborcza Olsztyn; <http://miasta.gazeta.pl/olsztyn/1,93864,5971932,Jerzy_Sikorski_To_on_odszukal_Kopernika.html>, dostęp: 20.11.2008.

SIKORSKI Jerzy / CZARTORYSKI-SZILER Piotr

2010: *Tajemnica grobu nr 13 (Z dr. Jerzym Sikorskim, badaczem życia i dorobku Mikołaja Kopernika, rozmawia Piotr Czartoryski-Sziler)*, Nasz Dziennik, Sobota–Niedziela, 22–23 maja, nr 118 (3744); wersja internetowa: <<http://www.naszdziennik.pl/index.php?dat=20100522&typ=mk&id=mk21.txt>>, dostęp: 09.06.2010.

SCHAFFER Simon *et al.*

2009: *Journals under threat: a joint response from history of science, technology and medicine editors*, British Journal for the History of Science, vol. 42 (1), p.1–4, March 2009; <<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2629173/pdf/medhis5301-00a-01.pdf>>.

„SMILODON POPULATOR” [pseudonim]

2012: *Informacja o Medalu Kopernika dla Pana Zbigniewa Nowaka*, Forum archeologii zawodowej – archeologia.org.pl; *Posty o poszukiwaniu grobu Kopernika* (19 sierpnia 2012); <<http://www.archeologiczne.fora.pl/badania-antropologiczne,6/kopernik,97.html>>.

SOŁTYSIĄK Arkadiusz

2012: *Wskaźnik interpretacyjny w archeologii na przykładzie cranium 13/05 z Fromborka*, w: Kokowski (red.) 2012, ss. 31–44; <<http://www.antropologia.uw.edu.pl/AS/as-028.pdf>>.

TYSZCZUK Sebastian

2005: *Domniemana czaszka Mikołaja Kopernika. Frombork 2005. Badania archeologiczne. Analiza antropologiczna 3D*; <http://republika.pl/archeotyszczuk/frombork_03_11_2005_01.htm>.

2006: *Uwagi nt. skanów 3D czaszki Kopernika* [tytuł – M.K.], w: Forum archeologii zawodowej – archeologia.org.pl (2 listopada 2006); <<http://www.archeologiczne.fora.pl/badania-antropologiczne,6/kopernik,97.html>>.

2009: *Trójwymiarowa, cyfrowa dokumentacja kraniometryczna – drżące możliwości*, w: *Metody. Źródła. Dokumentacja*, Funeralia Lednickie. Spotkanie 11, W. Dzieduszycki, J. Wrzesiński red., Poznań, ss. 381–388.

WALANUS Adam, KOKOWSKI Michał

2012: *Możliwość wykorzystania radiowęglowej metody datowania w badaniach grobu Mikołaja Kopernika*; w: Kokowski (red.) 2012, ss. 157–166; wersja elektroniczna: <http://www.cyfronet.krakow.pl/~n1kokows/walanus_kokowski_radiowegiel.pdf>.

WASIUTYŃSKI Jeremi

1938 (II wyd. 2007): *Mikołaj Kopernik. Twórca nowego nieba* (Warszawa: Wydawnictwo Przeworskiego); II wyd. 2007 (Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek).

WIKIPEDIA

2013a: *James Randi Educational Foundation*; <http://en.wikipedia.org/wiki/James_Randi_Educational_Foundation>.

2013b: *One Million Dollar Paranormal Challenge*; <http://en.wikipedia.org/wiki/One_Million_Dollar_Paranormal_Challenge>.

WRÓBLEWSKI Andrzej Kajetan

1987: *Prawda i mity w fizyce*, Warszawa: Wydawnictwo Iskry.

1991: *Nie bez winy są sami naukowcy*, Świat Nauki, 1991, nr 2, październik, ss. 25–26.

ZAJDEL Dariusz

2005a: *Rekonstrukcja prawdopodobnego-przyżyciowego wyglądu głowy na podstawie czaszki. CD-R; Zespół Badań Antroposkopijskich, Centralne Laboratorium Kryminalistyczne Komendy Głównej Policji*. Frombork, 03.11.2005.

2005b: *Czy tak wyglądał Mikołaj Kopernik?*, Centralne Laboratorium Kryminalistyczne Komendy Głównej Policji, <<http://www.policja.pl/portal.php?serwis=clk&dzial=388&id=10826&se-arch=1125>>.

2006: *Czy tak wyglądał Kopernik?*, Problemy Kryminalistyki, nr 251, ss. 39–44; <<http://clk.policja.pl/download.php?s=4&id=27816>>.

2010: *Rekonstrukcja wyglądu osobnika z grobu nr 13*, w: Gąssowski (red.) 2010, ss. 77–92.

ZWOLIŃSKI Andrzej, ks.

1997a: *To już było*, Kraków: Wydawnictwo i Księgarnia „GOTÓW” Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży.

1997b/2008: *Radiestezja – skąd ta energia...?*, w: Zwoliński 1997a; wersja elektroniczna 2008: <http://badzwolny.eu/index.php?option=com_content&task=view&id=238&Itemid=139>.

ŻYCIŃSKI Józef, ks. abp

2010: *Homilia Arcybiskupa Józefa Życińskiego, Metropolity Lubelskiego na powtórny pochówku kanonika warmińskiego Mikołaja Kopernika, Frombork 22 maja 2010 r.*, Studia Warmińskie, t. 47, p. 357–362; <<http://www.studiawarmińskie.uwm.edu.pl/assets/Artykuly/sw47-357-362.PDF>>. MOTTO₁ „Propter scandalum evitandum veritas non est omitenda”. (Nie można poniechać prawdy po to, by uniknąć oburzenia.) Papież Grzegorz IX (1227–1241), *Decretalium Gregorii papae IX compilationis liber V, Titulus XLI. De regulis iuris, Capitulum III*.

Michał Kokowski, *Die Entdeckung des Grabes von Nikolaus Kopernikus: Medienereignis oder wissenschaftliche Tatsache?*

Zusammenfassung

Dieser Artikel ist dem Gedenken der polnischen autochthonen Bevölkerung Preußens im 19. und 20. Jahrhundert gewidmet, darunter den Aktivisten des Bundes der Polen in Deutschland (Związek Polaków w Niemczech) und ihren Familien (paradoxiertweise hängt dies nicht von ungefähr mit der Suche nach dem Grab von Kopernikus zusammen).

In dem Artikel wird eine synthetische Beurteilung der mutmaßlichen Entdeckung des Grabes von Nikolaus Kopernikus vorgestellt. U. a. unter Verwendung des Begriffspaares „Entdeckungskontext“ und „Begründungskontext“ (Reichenbach 1938) wurde erwogen, ob diese Entdeckung nur eine in den Medien erscheinende oder auch eine wissenschaftliche Tatsache ist.

Es wurden die von den Urhebern dieser Entdeckung vorgebrachten Argumente analysiert. Erörtert wurde u.a. die Methodik der interdisziplinären Forschungen, die historischen Voraussetzungen, die Geschichte der Porträts von Nikolaus Kopernikus, die Argumentation aus dem Bereich der DNA-Analysen sowie die Frage der Rezeption jener Entdeckung in den Medien und in den Kreisen der Wissenschaft.

Auf der Grundlage einer multivariaten Analyse wurde die Schlussfolgerung gezogen, dass die genannte

Entdeckung zweifellos eine in den Medien erscheinende Tatsache ist; doch die für die Entdeckung dieses Grabes sprechende Argumentation, die bisher präsentiert wurde, ist an vielen Schlüsselstellen inkohärent, zweifelhaft oder falsch, was dazu führt, dass im wissenschaftlichen Sinn nach wie vor offen ist, ob tatsächlich das Grab von Nikolaus Kopernikus entdeckt worden ist.

Deshalb wird für eine methodischere Fortsetzung dieser Forschungen postuliert.

Übersetzt von Christiane Schultheiss

Michał Kokowski, *Discovery of the tomb of Nicolaus Copernicus media or scientific fact?*

Summary

Article dedicated to the memory of Polish Prussia indigenous peoples in the XIX–XX c., including activists of the Union of Poles in Germany and Their Families (paradoxically it is connected in non-random way of searching for the grave of Copernicus).

This article presents a synthetic assessment of the alleged discovery of the tomb of Nicolaus Copernicus. Using, among others, a pair of terms “context of discovery” and “context of justification” (Reichenbach 1938), considered whether this discovery is the fact that only media, or the scientific fact.

We analyzed the arguments used by the authors of this discovery. Dealt with, among others, interdisciplinary research methodology, historical evidence, the history of portraits of Nicolaus Copernicus, the arguments in the field of DNA analysis and the question of reception of this discovery in the media and academic circles.

Based on multivariate analysis concluded that these findings are undoubtedly the fact the media; So far, however, the argument for the discovery of this tomb is in many key points inconsistent, questionable or erroneous, which makes scientific sense that it is still an open question whether he actually discovered the tomb of Nicolaus Copernicus.

Therefore postulated to continue these studies in a more methodical manner.

Translated by Jerzy Kielbik